

een levend mechanisme ten grondslag ligt en anderzijds het begrip ziekte een hulpmiddel is voor het geneeskundig denken en handelen. zonder welke de geneesheer in de grote hoeveelheid van verschijnselen niet de weg zou weten te vinden.

16. Geciteerd naar W o r t m a n.
17. Tussen haakjes moge hier opgemerkt worden, dat juist door de persoonlijkheid de mens transcendeert, als men van transcenderen spreken wil. Immers onder persoonlijkheid verstaan wij een wezen met verstand en wil, met rede en gevoel, met intellect en intuïtie, met zelfbewustzijn en zelfbepaling en dat als „zelf”, als ik-heid daarvan de eigenaar is en er dus in zekere zin boven en achter staat. „Als persoon gaat de mens boven zich zelve uit, aanschouwt en kent, regeert en leidt hij zijn eigen wezen, wordt hij zijn eigen meester en heer” (B a v i n c k).
18. Geciteerd naar W o r t m a n.
19. Geciteerd naar D e L i n t.
20. Recente gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
21. In de praktijk zal het niet zelden voorkomen, dat de medicus door het ontbreken van objectieve gegevens zijn allereerste behandeling moet baseren op een aprioristische gedachte, een „idée préconçue”, een intuïtief denkbeeld, een voorlopige onderstelling. Deze grondslag zal hij echter zo spoedig mogelijk verlaten en trachten de juistheid van zijn opvatting en dienovereenkomstig therapeutisch handelen te toetsen aan nieuwe waarnemingen en (of) experimenten, dat wil dus zeggen aan objectieve gegevens.
22. De daden van de mens, aldus P o p p e r, kunnen niet alleen verklaard worden uit zijn beweegredenen; zij moeten ook gezien worden in het licht van zijn sociale instelling en haar werking. Tegenover het psychologisme, dat alles uit de psyche wil verklaren en het behaviorisme, dat alles wil verklaren uit de menselijke gedragingen, staat het institutionisme, welke voor de verklaring vooral let op de sociale omgeving, op de uitwendige situaties. Uitgaande van deze interdependentie tussen het psychische en het sociale definieerde Den Dooren de Jong „de menselijke individuen als „variabelen in een voortdurend wisselend krachtenveld”.